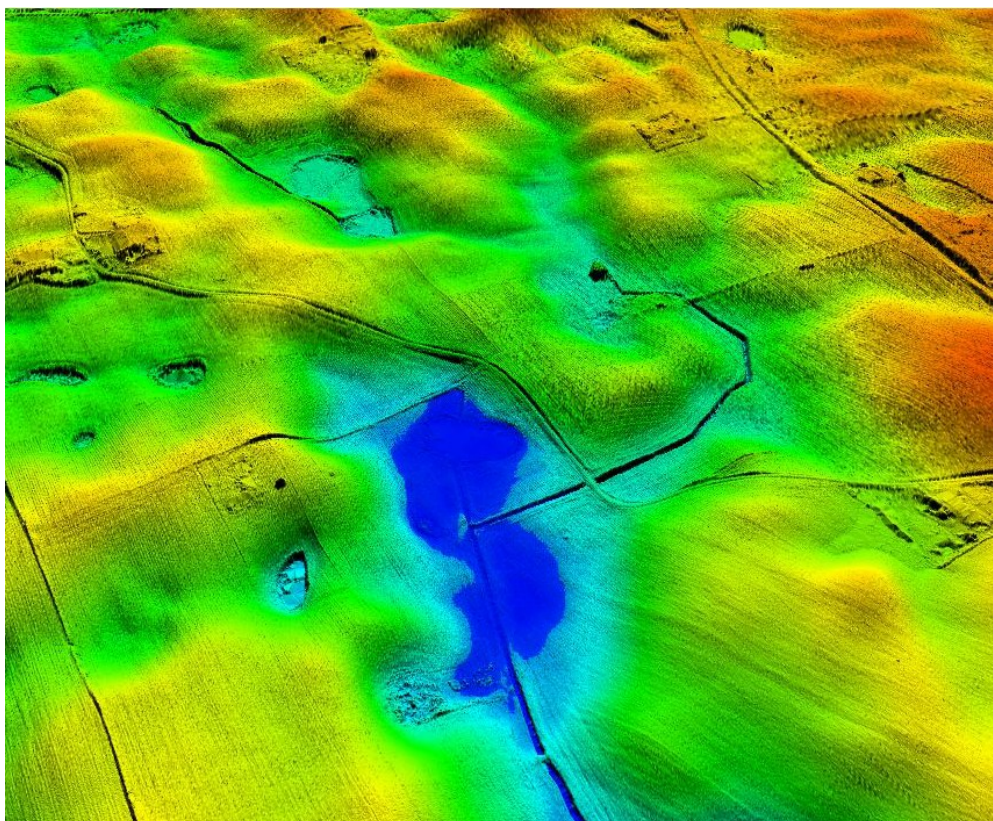

STÅSTORPSÅN

Verksamhetsberättelse 2025

Ståstorpsån Ekonomisk förening

Ståstorpsån Ekonomisk förening

Vannhögsgatan 9
231 66 Trelleborg
Org.nr 769635-1563
www.stastorpsan.se

Ordförande
Peter Gertsson

Projektledare
Anna Hansson
Sveriges sportfiske- och fiskevårdsförbund
070-244 53 60
Skruvgatan 5
211 24 Malmö

Omslagsbild: Höjddata terrängmodell Ståstorpsån. Bild Naturcentrum AB

Naturskyddsföreningen

Ståstorpsåprojektet finansieras av medel från Lokala vattenvårdsåtgärder (LOVA), Naturskyddsföreningen och Våtmarksfonden.

Innehåll

Sammanfattning	4
Vattenvårdsarbetet 2025.....	5
Tvåstegsdiken	5
Hammarlöv 20:1, utveckling av konventionellt tvåstegsdike.....	5
Vemmerlöv 13:1, tvåstegsdike avskrivet	6
Våtmarker	6
Våtmarker i fas 4.....	6
Återmeandring.....	7
Tågarp 6:9, återmeandring.....	7
Fas 5	8
Beviljad medfinans Trelleborgs kommun	8
Framtagande av underlag inför en ny ansökan för fas 5	8
Restaureringspotential i Ståstorpsån - våtmarksanalys	8
Restaureringspotential i Ståstorpsån - Digital vattendragskartering.....	9
Guidningar och information	10
Undersökningar.....	11
Fågelinventering	11
Fisk och bottenfauna.....	11
Bottenfauna	12
Fisk	12
Skötsel	13
Projektledning.....	14
Forskningsprojekt.....	14
KTH Landex.....	14
FORMAS Blue Transformation.....	14
Styrelsearbete.....	15

Sammanfattning

Under 2025 har vattenvårdsarbetet i Ståstorpsåns avrinningsområde omarbetats. En del av de planerade åtgärderna har ändrats eller avskrivits efter nya bedömningar och dialog med länsstyrelsen. Fokus har lagts på restaurering av vattendraget och att i möjligaste mån återskapa mer naturliga hydrologiska förhållanden, samtidigt som hänsyn tas till det intensiva jordbruket i området. Konsultföretaget Naturcentrum AB har engagerats för sin expertis inom restaurering av vattenmiljöer.

Två tvåstegsdiken ingick till en början i projektet på hammarlöv 20:1 och Vemmerlöv 13:1. För Hammarlöv 20:1 utvecklades en alternativ lösning där vattnet får forma en naturligt slingrande bäck över en plan terrass, vilket ger större biologiska och hydrologiska värden. Åtgärden planeras att genomföras 2026. Det andra diket, vid Vemmerlöv 13:1, avskrevs på grund av osäker kostnadseffektivitet.

Två våtmarker som planerades i fas 4 kunde istället genomföras inom fas 3. En tredje våtmark vid Vemmerlöv 13:1 avskrevs eftersom platsen låg inom ett vattenskyddsområde. Istället planeras en större restaureringsåtgärd på Tågarp 6:9 och Tågarp 4:1 där ån ska återmeandras. Den nuvarande överfördjupade fåran ska ersättas av en ny slingrande åfåra som återkopplar till svämplanen, minskar erosion och förbättrar livsmiljöerna i vattendraget. Arbetet planeras till 2026.

Projektet fick inte finansiering för en planerad fas 5 eftersom ansökan bedömdes ha för låg kostnadseffektivitet jämfört med andra projekt. Däremot har medel beviljats för att ta fram underlag inför en ny ansökan. Detta arbete omfattar en våtmarksanalys och en digital kartering av vattendraget för att identifiera nya möjliga restaureringsåtgärder.

Under året har även informations- och guidningsaktiviteter genomförts. Totalt deltog 34 personer vid guidningar längs visningssträckan. Dessutom planterades 90 alar och lekbottnar för öring markerades.

Inventeringar av fåglar, fisk och bottenfauna visar att vattendraget har ett fungerande men delvis påverkat ekosystem. Bland annat noterades den relativt ovanliga fågelarten gråhakedopping häcka i området.

Skötsel av området har skett både maskinellt och med handkraft, bland annat genom en arbetsdag tillsammans med fiskeklubben Flugfiskarna.

Projektet deltar också i forskningsinitiativ kopplade till klimatanpassning och vattenförvaltning, bland annat genom ett samarbete med KTH som utvecklar en hydrologisk modell för översvämningar och torka.

Styrelsen för Ståstorpsån ekonomisk förening har under året haft åtta möten och leds av ordförande Peter Gerdsson.

Vattenvårdsarbetet 2025

Vattenvårdsarbetet i Ståstorpsåns avrinningsområde har under 2025 tagit ett omtag. Under året har mycket hänt även om det ännu inte syns i landskapet. Flera av de åtgärder som initialt var planerade inom projektet har av olika anledningar inte varit skäl att genomföra. Omformeringen bedrivs i nära dialog med länsstyrelsen och fokuserar på möjligheter till att restaurera och närma sig vattendragets naturliga förhållanden i den mån det är möjligt med hänsyn till den produktiva åkermark som området består av. Ett nytt konsultbolag, Naturcentrum AB, har engagerats i projektet vilka hyser stor expertis och har lång erfarenhet av restaureringsarbete i vattenmiljöer. Förändringarna i projektet har medfört ett omfattande budgetarbete för att pussla ihop finansieringen.

Tvåstegsdiken

Initialt inom fas 4 för Ståstorpsåprojektet planerades för anläggande av två tvåstegsdiken. Ett tvåstegsdike är ett dike som är utformat med två nivåer eller "steg" för att dämpa flödestoppar, minska transport av näringsämnen och sediment samt öka den biologiska mångfalden. Diket har en mittfåra där vattnet rinner vid normala flöden och en högre terrass på en eller båda sidor som svämmar över vid högre flöde. Ett konventionellt tvåstegsdike gynnar markavvattning och har en flödesdämpande förmåga men bidrar inte till naturliga vattendragsprocesser vilket är centralt för naturvård i rinnande vatten. Ett tvåstegsdike är en åtgärd som kan vara lämplig såvida ingen annan typ av vattenvårdsåtgärd är genomförbar.

Hammarlöv 20:1, utveckling av konventionellt tvåstegsdike

För det ena planerade tvåstegsdiket, Hammarlöv 20:1, se figur 1, hade en projektering tagits fram men platsens förutsättningar för andra typer av åtgärder hade däremot inte utretts. Föreningen valde därför att få ett andra utlåtande av den projekterade åtgärden med, om möjligt, förslag på ny åtgärd men med samma markanspråk som ett tvåstegsdike. Utlåtandet visade på möjligheten att skapa en alternativ utformning av tvåstegsdiket, som är anpassat till platsens förhållanden, med samma markavvattnande funktion men med ett väsentligt större mervärde för hydrologi och biologi. Alternativet innebär i huvudsak två skillnader i jämförelse med ett konventionellt tvåstegsdike som tidigare planerats för platsen.

1. Terrassen som anläggs skapas som en plan yta, utan någon särskild fåra, vilket tillåter vattnet att på egen hand och med egen energi möblera om markstrukturer successivt och skapa sig en väg neråt inom området. Detta kommer inom relativt kort tid att resultera i en slingrande bäck som flyttar grus och sand och på så vis skapar sig sitt eget svämplan, djupare- respektive grundare partier och en stor variation av miljöer.
2. Utformningen innebär en delvis höjning av den lokala basnivån, dvs vattendragets botten lyfts upp närmare omgivande marknivå och en längre

sträckning/yta/planform resulterar i en mer normaliserad energi. (Hänsyn tas till anslutande täckdiken och markavvattning.) Åtgärden bidrar även i viss utsträckning till grundvattenbildning och stabilisering av basflöden, betydande flödesutjämnande potential och en komplexitet av biotopkvaliteter och förutsättningar för biodiversitet.

Föreningen har tillsammans med markägaren och arrendatorn beslutat att arbeta vidare med den alternativa utformningen av tvåstegsdiket. Åtgärden planeras att genomföras under 2026.

Figur 1. Hammarlöv 20:1.

Vemmerlöv 13:1, tvåstegsdike avskrivet

För det andra tvåstegsdiket, Vemmerlöv 13:1, fanns allt för många osäkerheter kring kostnadseffektiviteten för åtgärden. Föreningen valde i dialog med länsstyrelsen att avskriva åtgärden från projektet.

Våtmarker

Våtmarker i jordbruksområden utgör en viktig infrastruktur för ett mer robust landskap vid extremväder som nuförtiden uppstår till följd av klimatförändringar. Lokalt hjälper våtmarker till att balansera vattennivåerna under regn- och torrperioder. Våtmarker renar även dräneringsvatten från sediment och näringsämnen och de tillhör en av våra mest artrika miljöer. Cirka 10 % av Sveriges rödlistade arter är beroende av våtmarker för sin livsmiljö.

Våtmarker i fas 4

I fas 4 har tre våtmarksprojekt initialt planerats. Två av dessa, Haglösa 18:26 och Haglösa 18:24 rensades under 2024 och kunde i stället bekostas av fas 3. Inom fas 4 kommer rensmaterialen att hanteras.

Den tredje planerade våtmarken, på Vemmerlöv 13:1, fick under 2025 avskrivas då placeringen låg i nära anslutning till en grundvattenborra och inom inre vattenskyddsområde. Våtmarkens planerade utformning, såsom areal och schaktdjup, ansågs inte förenligt med det skydd och den säkerhet som behöver garanteras vattenskyddsområdet.

Återmeandring

I rätade vattendrag har mycket av den naturliga variationen, som är viktig för ett levande vattendrag, försvunnit. Med högre vattenhastighet ökar erosionen och ett kontinuerligt underhållsbehov blir nödvändigt. Ofta är vattendragen även sänkta vilket ger onaturliga hydrologiska förhållanden i närområdet. Genom att återmeandra vattendrag och återskapa svämplan kan vattnet transporteras långsammare och ges plats att bredda ut sig vid högre flöden. Detta medför bland annat en bättre rening av vattnet, det minskar flödestoppar och gynnar växter som är beroende av översvämningssmarker.

Tågarp 6:9, återmeandring

De ovan beskrivna avskrivna åtgärderna i fas 4 har i stället ersatts av en restaurering av å-sträckan mellan solcellsparken och Lysedammen på fastighet Tågarp 6:9, se figur 2. Här är å-fåran kraftigt överfördjupad vilket lett till hög energi i vattnet och kraftiga erosionsprocesser som följt. Överfördjupningen innebär en försämrad kontakt med fårans svämplan vilket medför en degradering av svämplanens naturvärden. Planerad åtgärd innebär att nuvarande fåra läggs igen, två bestämmande sektioner anläggs och en ny å-fåra grävs. Den nya fåran kommer få en meandrande form och därmed utöka sin totala sträckning i jämförelse med dagens sträckning. Sträckan blir mer låglutande med mindre fraktioner som grus, sand, silt och ler. På sträckan kommer ån återfå kontakt med sina svämplan. Småvatten kommer skapas på lämpliga ställen där fåran finns idag. Åtgärden planeras genomföras under 2026.

Figur 2. Vy över sträckan mellan Lysedammen och solcellsparken.

Fas 5

Ståstorpsåprojektet beviljades inte medel för fas 5. Ansökan lämnades in hösten 2024 och beslut om avslag kom under våren 2025.

Både LONA (Lokala naturvårdsåtgärder) och LOVA (Lokala vattenvårdsåtgärder) var kraftigt översökta för 2025 och kostnadseffektiviteten för fas 5 i Ståstorpsån, i förhållande till andra ansökningar, ansågs vara för låg. Detta i samband med att åtgärden för Tågarp 6:9 lyftes ur ansökan för fas 5 och nu genomförs i fas 4. Beslutet från LONA anger även att Ståstorpsån är hårt ansatt av tidigare fysisk påverkan och rinner genom ett intensivt brukat jordbrukslandskap och Länsstyrelsen ser ett fortsatt behov av vattenvårdsarbete i avrinningsområdet.

Beviljad medfinans Trelleborgs kommun

Under 2024 och i samband med ansökan för fas 5 äskade föreningen medel från Trelleborgs kommun till medfinansiering. Kommunen beviljade föreningen 500 000 kronor. Eftersom projektansökan för fas 5 inte beviljats kunde föreningen inte ta emot medlen. Ett tackbrev har skickats till kommunen som understyreker att behovet av medfinans sannolikt kommer kvarstå i framtiden.

Framtagande av underlag inför en ny ansökan för fas 5

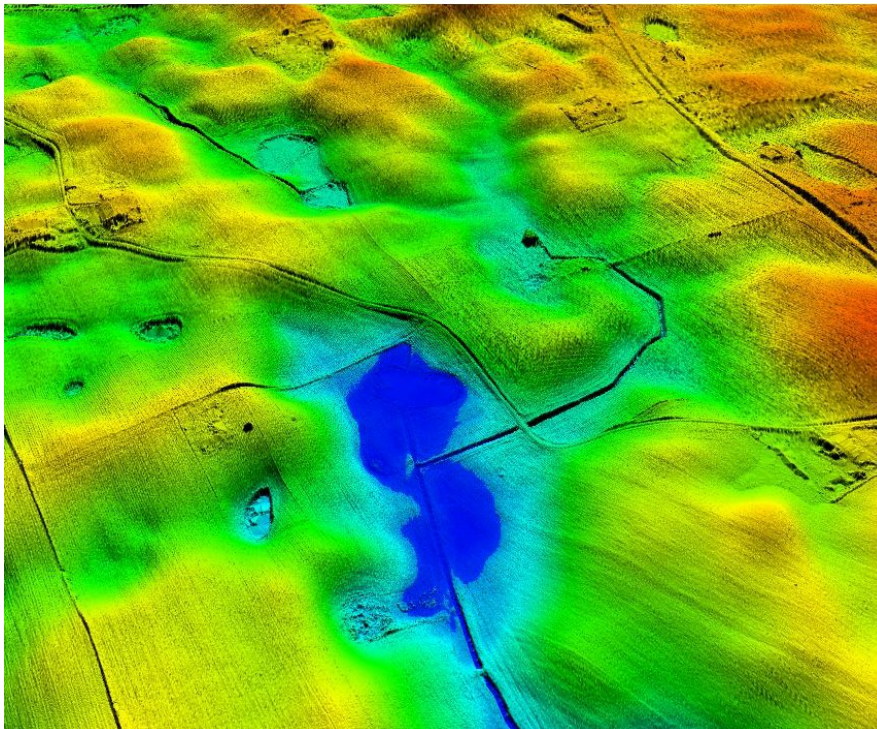
Med anledning av att åtgärdsförslagen för fas 5 inte ansågs kostnadseffektiva söktes, i samråd med länsstyrelsen, medel för ett kompletterande projekt till fas 4 som avser att utreda restaureringspotentialen i Ståstorpsåns avrinningsområde. Medel beviljades under hösten 2025 och projektet pågår parallellt med fas 4 fram till sista oktober 2026. I projektet tas två olika underlag fram – en våtmarksanalys och en digital kartering av vattendraget. Underlaget är tänkt att ligga till grund för att undersöka möjligheten att genomföra fler åtgärder i avrinningsområdet. Beroende på resultat av riktad uppsökande verksamhet kan förhoppningsvis en ny ansökan om medel för fas 5 genomföras.

Restaureringspotential i Ståstorpsån - våtmarksanalys

Projektet genomförs som en GIS-analys för att identifiera potentiella ytor där våtmarker tidigare funnits och som genom markavvattning förlorat sin funktion. Eftersom jordbrukets produktionsintressen är starka i området och utgör en tydlig målkonflikt gentemot restaurering av grunda, fuktiga våtmarker utförs analysen med särskilt fokus på områden där jordbruksnyttan bedöms vara begränsad. Genom att lokalisera sådana ytor kan analysen bidra med ett planeringsunderlag för möjliga våtmarksrestaureringar eller anpassade åtgärder som i viss mån kan förena ekologiska värden med fortsatt jordbruksanvändning. Underlaget ger en bild av vilken potential för våtmarker som finns i avrinningsområdet, se figur 3.

Restaureringspotential i Ståstorpsån - Digital vattendragskartering

Karteringen fokuserar på åns ursprungliga hydromorfologiska förhållanden samt vilken påverkan vattendraget är utsatt för. Genom underlaget kan åtgärder i ån planeras som återskapar en naturlighet, i den mån det är möjligt, med hänsyn till jordbruksmarken. Genom att återskapa ån så nära naturliga förhållande som möjligt kan grundläggande processer i vattendraget i större omfattning upprätthållas utan att vattendraget får onödigt underhållsbehov. Att återskapa naturliga processer medför en ökad näringsavskiljning, dämpning av flödestoppar, en variation av bottenstrukturer som gynnar fisk och andra vattenknutna arter och även i viss mån grundvattenbildning.

Figur 3. Terrängmodell i våtmarksanalys. Naturcentrum AB

Guidningar och information

Under året har totalt 34 personer tagits emot vid fyra olika tillfällen på visningssträckan för att ta del av projektet och föreningens arbete. Bland annat togs Vårt Söderslätt emot som även lämnade ett bidrag på 1400 kr till träd. Bidraget utgjordes av intäkter från årets fisketävling vid Flaningen som arrangerades av Vårt Söderslätt. Trädplanteringen genomfördes veckan innan jul, se figur 4 och 5. 90 klippal kom i jorden vid visningssträckan.

Figur 4 och 5. Alplantering i december 2025 tillsammans med Vårt Söderslätt.

Även fiskeklubben Flugfiskarna och föreningen Sköna Trelleborg har guidats längs ån.

Lekbäddar för öring längs visningssträckan har markerats med stolpar under våren 2025, se figur 6.

Figur 6. Markering av lekbäddar.

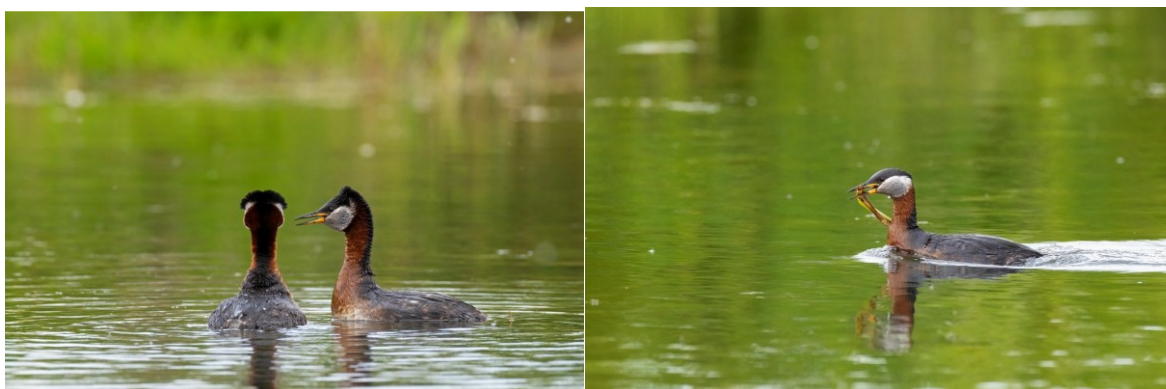
Undersökningar

Fågelinventering

Under våren utförde Mattias Ullman en fågelinventering längs ån vid Visningssträckan och vid Tågarp. Inventeringen är en uppföljning av den som genomfördes 2020. Totalt noterades 32 arter vid visningssträckan och 41 arter vid Tågarp 2025. Resultatet är likvärdigt resultatet 2020 (Visningssträckan 33 arter och Tågarp 35 arter) men med viss skillnad i artförekomsten.

Sedan den senaste inventeringen (år 2020) har ruderatmarken kring- och norr om Ståstorpsdammen på visningssträckan vuxit igen allt mer. Detta innebär att området inte längre passar för den mindre strandpiparen (fåtalig och lokal) som noterades 2020 och som nu har utgått från området. Den mindre strandpiparen är ofta snabb att etablera sig på öppna, jordiga ytor, när en ny våtmark eller damm anlagts men är ofta lika snabb på att försvinna när det blir för mycket växtlighet. Gräset och buskmarken norr om dammen kan nu i stället bli skydd för exempelvis häckande änder, vissa arter sångare och buskskvätta.

Vid årets inventering noterades häckande gråhakedopping som är en ganska fåtalig häckfågel i Sverige och utan tvekan den mest "ovanliga" som finns i området kring Ståstorpsån. I Skåne bedöms ca 200 par häcka årligen. Vid visningssträckans damm byggde ett par bo och de sågs även para sig under våren, se figur 7 och 8. För att skydda äggen mot predatorer gör de en "pytteliten" ö av växter ute i vattnet där de sedan har sitt bo. Tyvärr misslyckas många ändå med sina häckningar, tex kan äggen bli uppätta av kråkor om föräldrarna lämnar boet under några sekunder.

Figur 7 och 8. Gråhakedopping. Bobyggande vid Ståstorpsdammen, maj 2025. Bild Mattias Ullman

Fisk och bottenfauna

Under 2025 genomfördes inventering av bottenfauna och fisk, se figur 9 och 10. Syftet var att beskriva fiskbeståndet och bottenfaunasamhället samt att utvärdera vattendragets ekologiska status utifrån etablerade metoder och index. Resultaten från

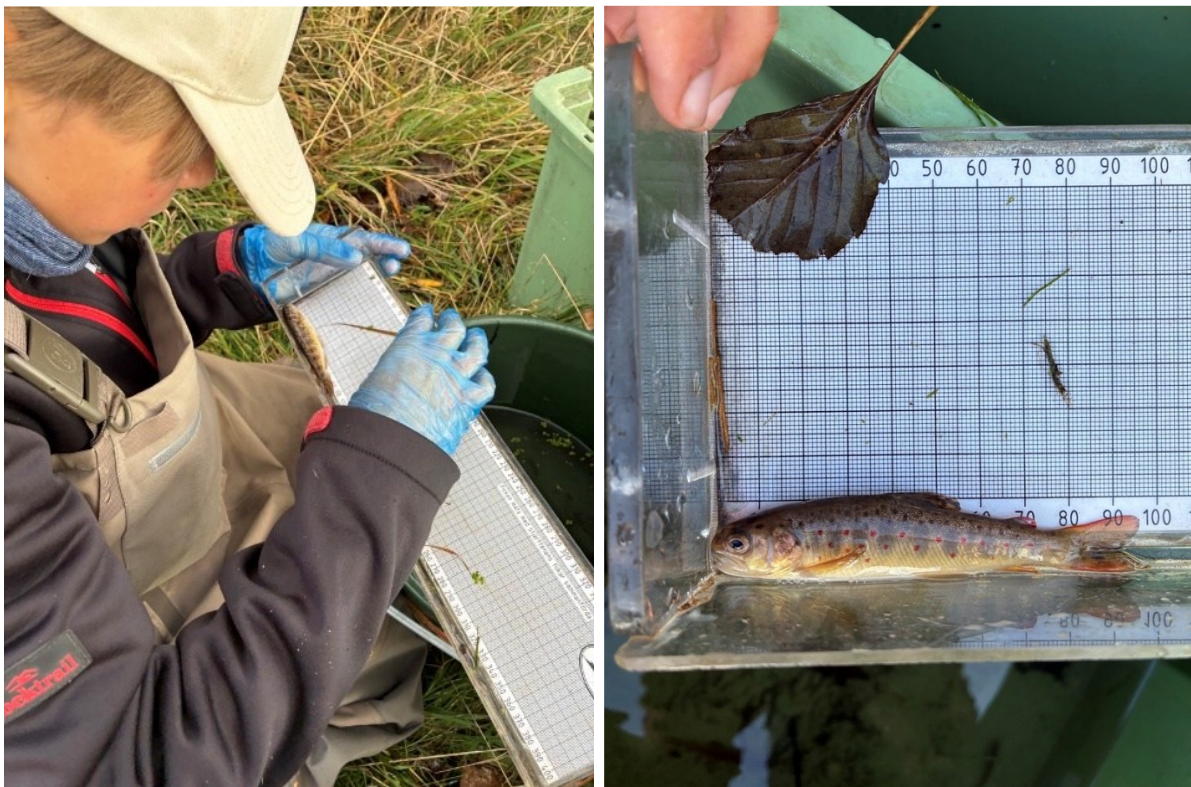
elfisken och bottenfaunaundersökningen visar att Ståstorpsån hyser ett fungerande men varierande akvatiskt ekosystem.

Bottenfauna

Bottenfaunaundersökningen visar en måttligt hög diversitet (Shannonindex 2,7) samt förekomst av både känsliga och mer toleranta taxa. ASPT-indexet (4,44) och DSFI-värdet (4) indikerar en måttlig ekologisk status. Detta tyder på att vattendraget fortfarande har fungerande livsmiljöer men att miljöförhållandena delvis är påverkade.

Fisk

Förekomsten av öring vid flera lokaler visar att vattendraget fortfarande erbjuder förutsättningar för reproduktion och uppväxt av strömlevande fiskarter. Samtidigt tyder variationen i täthet mellan lokaler och mellan år på att ekologiska förhållanden i vattendraget varierar över tid och påverkas av lokala miljöfaktorer. Perioder med låga flöden, särskilt under sommar och tidig höst, kan ha stor betydelse då temperaturen i vattnet ökar och syrehalten minskar.

Figur 9 och 10. Elfiskeundersökning 2025 med årsyngel av öring.

Skötsel

Skötsel har under året skett både maskinellt och med handkraft. I augusti bjöds fiskeklubben Flugfiskarna in för att engagera sig i arbetet. Under fyra timmar arbetade fem av deras medlemmar hårt tillsammans med ordförande och fru samt två personal från Sportfiskarna, se figur 11. Svetten dröp och mycket blev gjort. Som belöning donerade SEF 4000 kr till Flugfiskarna för insatsen.

Figur 11. Å-dag med Flugfiskarna

Trelleborgs kommun har kommit med förfrågan till föreningen om den kan sköta kommunens sträckor samt Lysedammen. Beslut kommer fattas under 2026.

Vid Lysedammen har kommunen anlagt en mindre gångbro över ån som möjliggör promenad runt Lysedammen, se figur 12.

Figur 12. Gångbro över ån vid Lysedammen

Projektledning

Johnny Carlsson vikarierande för Julius Olsson ersattes av Anna Hansson från mars 2025.

Forskningsprojekt

KTH Landex

LandEx är ett vetenskapligt samarbetsprojekt mellan KTH i Sverige och organisationer i Norge, Nederländerna, Spanien och Portugal i syfte att ta fram ett verktyg för planeringsstöd för extremväder. KTH har valt ut Ståstorpsån för att skapa en hydrologisk modell för översvämningar och torka. Föreningen har representerats av projektledaren på workshop tillsammans med Tullstorpsåprojektet, Sydvästra Skånes Vattenråd samt Trelleborgs kommun. En workshop tillsammans med markägare i Ståstorpsåns avrinningsområde ledd av forskare från Kungliga tekniska högskolan i Stockholm planerades i december men fick ställas in på grund av sjukdom.

FORMAS Blue Transformation

Sveriges Sportfiske och fiskevårdsförbund har ingått som part i ansökan till forskningsprojektet FORMAS Blue Transformation. Initiativtagare är Trelleborgs kommun men inkluderar även Lunds Universitet samt Karlstad Universitet. Projektet syftar till att utforma en metodik för samverkan i vattendragszoner Collaborative River Corridor Agreements (CRCA) som ett nytt sätt att samordna insatser inom hela avrinningsområden. Projektet sammanför hydrologi, ekologi, ekonomi, juridik och samhällsvetenskap för att förstå hur vattenvårdåtgärder kan planeras effektivt. Om projektet beviljas startas det upp sommaren 2026. Projektet ska fokusera på sydsånska vattendrag och SEF har signerat ett stödbrev till ansökan.

Styrelsearbete

Styrelsen har under året haft 8 sammanträden:

2025-01-22

2025-02-28

2025-03-21

2025-04-23

2025-06-12

2025-08-19

2025-10-20

2025-12-16

Årsstämman för verksamhetsåret 2024 hölls 22 maj i byahuset i Västra Vemmerlov.

Antal medlemmar 2025: 24 st

Antal stödmedlemmar 2025: 18 st

Ordförande:

Peter Gerdtsen

Vice ordförande:

Anders Hempel

Kassör:

Håkan Jönsson

Ordinarie ledamot:

Anton Andersson

Johan Albertsson

Henry Fäldt

Dan Rasmusson

STYRELSEN FÖR STÅSTORPSÅN EKONOMISK FÖRENING

2026-04-15

Peter Gerdtsen

Ordförande

Anders Hempel

Håkan Jönsson

Anton Andersson

Henry Fäldt

Johan Albertsson

Dan Rasmusson